

POSUDEK BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Typ posudku: oponentský

Autorka práce: Karla Hlavová

Název práce: Vliv veganství na sociální život jedince

Vedoucí práce: Mgr. Václav Orcígr

Oponent: Mgr. Lukáš Senft

Navržené hodnocení: C

Cílem práce je prozkoumat vliv, který má veganský životní styl na sociální interakce jedinců, kteří veganství praktikují. Autorka navazuje na tuzemské tematické studie, přičemž zaměření vlastního výzkumu směřuje ke konkrétním sociálním situacím a vztahům, jejichž dynamika může být spoluutvářena veganstvím respondentů. Takový výzkumný zájem je vhodně zvolený a má potenciál doplnit data o sociálních interakcích veganů. Bylo by ovšem možná vhodnější výzkumnou otázku přesněji specifikovat – otázka, zda „má způsob stravování se (veganství) vliv na sociální život respondentů“ téměř automaticky implikuje kladnou odpověď, neboť pod obecné označení „sociální život“ si lze vmyslet téměř jakoukoli činnost a interakci. Je možné předpokládat, že jakýkoli způsob výběru stravy může ovlivňovat sociální vztahy a události. Zaměření na konkrétní sociální interakce je ovšem konkretizováno alespoň prostřednictvím dotazníku, jeho okruhů a otázek.

Práce je logicky a přehledně strukturovaná – po teoretickém a koncepčním zakotvení fenoménu veganství v rámci sociologických zkoumání vysvětluje autorka přehledně a detailně svůj metodologický postup. Po předložené analýze dotazníkového šetření navazuje interpretace a posouzení, jak výsledky průzkumu korelují s výzkumnými otázkami a předpoklady.

Autorka využívá cizojazyčnou literaturu, která tematizuje sociální hnutí, i studie, které se věnují sociálním aspektům veganství, včetně odborných prací, které konceptualizují veganství právě jakožto sociální hnutí. Text pracuje rovněž se studiemi z českého prostředí a zapojeny jsou i texty napsané „zevnitř“ veganské komunity. Autorka tedy navazuje na zahraniční i tuzemskou odbornou debatu, přičemž zmiňuje rovněž prameny sepsané z pozice samotných veganů/veganek (např. Rathousová, 2019). V práci je přehledně rozlišeno, kdy autorka navazuje na existující výzkumy (např. s. 24), kdy s nimi její zjištění korelují nebo se liší. Tvrzení a data autorky lze přehledně odlišit od tezí a dat převzatých.

Určitý nedostatek spatřuji v používání vágněji působících pojmů – značná část práce stojí na výzkumu toho, zda se vegani dostávají do „nepříjemných“ situací. Ačkoli si lze lehce domyslet, co je myšleno slovem „nepříjemná“, právě tato snadnost – a z ní pramenící mnohoznačnost a vícevýznamovost – činí z tohoto termínu pojem nepříliš vhodný pro použití ve smyslu sociologického konceptu. Nabízí se totiž otázka, zda nemůže mít „nepříjemná“ situace ještě i další, komplexnější dopady na sociální dynamiku – „nepříjemnou“ může být i situace, v níž jedinec musí vysvětlit důvody svého životního stylu, což ovšem může ve výsledku vést k dialogu, vyjasnění motivací a případně i k akceptaci ze strany dalších aktérů dané situace. Spíše než „nepříjemnost“ by ve vztahu k situacím z dotazníku (např. výběr jídel z menu) mohly být užitečnější spíše pojmy jako „konflikt“ nebo nasměrování otázky k tomu, zda daná situace vyvolala otázky či dialog.

Jak už bylo zmíněno, autorka transparentně a detailně popisuje metodologii svého výzkumu. Odpovědi na jednotlivé sady otázek získala od více než 500 respondentů. Ocenit je potřeba také to,

že autorka sama reflektuje případné limity své metody (např. sdílení dotazníku pouze prostřednictvím sociálních sítí, což omezuje případné respondenty pouze na ty, kteří mají založený účet na příslušné sociální síti a kteří jsou navíc členy daných skupin). Podoba dotazníku i výsledná zjištění jsou přehledně prezentovaná. Domnívám se ale, že názvy jednotlivých okruhů měly být formulovány s ohledem na samotné sociální situace (např. interakce uvnitř rodiny), aniž by název okruhu předjímal odpovědi respondentů. Místo označení souboru tezí „Vegani jsou vystavováni předsudkům (nátlaku) především v rodinném zázemí“ by bylo vhodnější označení typu „Reakce rodinných příslušníků na veganský životní styl“.

Za problematické a matoucí považuji interpretaci některých zjištění, a to především interpretaci odpovědí týkajících se rodinného zázemí. Autorka ze získaných dat, které se týkají reakcí rodiny, vyvozuje: „I přes to, že bychom očekávali, že rodina bude zázemím, kde bude docházet především k podpoře životních rozhodnutí, je právě rodina prostředím spíše náchylnějším k negativnímu hodnocení rozhodnutí přechodu na veganství“ (s. 41). Při pohledu na konkrétní data (u otázky „Jaký přístup k Vašemu rozhodnutí převládá v rodině?“ na s. 26) lze ovšem vyčíst, že pozitivní a neutrální reakce tvoří 67,9%, zatímco negativní 32,1%. Podobně i u následující otázky „Ovlivnil přechod na rostlinnou stravu vztahy ve Vaší rodině?“ (s. 27) převažuje odpověď „Pozitivně“ nad možností „Negativně“. Očekával bych, že interpretace spíše zdůrazní převažující pozitivní reakce v rodinném okruhu – místo toho se autorka přiklání k tomu, že data potvrzují původní předpoklad o tom, že české rodiny hodnotí veganství spíše negativně.

Nepřesná se jeví rovněž interpretace výsledků u otázky: „Setkal/a jste se se situací, ve které by vyjádřili příslušníci rodiny obavy o Vaše zdraví v rámci Vaší stravy?“ Autorka vyvozuje následující: „Ukázalo se, že přechod respondentů na veganství hodnotí rodina neutrálně až negativně a vyjadřuje nejčastěji předsudky a obavy o zdraví respondentů.“ Domnívám se, že obavu nelze automaticky ztotožnit s vyjádřením „předsudku“. Ačkoliv obavy mohou plynout z předsudků týkajících se veganské stravy, k potvrzení tohoto předpokladu nemá autorka relevantní data. Podobně bych se zastavil u pasáži, v níž se autorka věnuje tomu, že značná část respondentů-veganů neplánuje mít děti. K tomu autorka píše: „Jelikož byla odpověď „Neplánuji děti“ v předchozí otázce čteně zastoupená, zajímalo mě, zda existuje vztah ekologie k výchově potomků. Výsledky ukazují, že častěji respondenti, pro které byla ekologie důležitou motivací (celkem 115 respondentů) děti spíše neplánují (86) než ano (29). To může být právě v důsledku žití udržitelného života“ (s. 35). Zaprvé, odůvodňování vztahu k rodičovství těmi motivacemi, které se týkají veganského životního stylu, je pouze dohadem; zadruhé, formulace „žití udržitelného života“ pracuje s konceptem „udržitelnosti“, který ovšem může označovat různorodé praxe, a bylo by tedy potřeba takový pojem nejprve definovat a ideálně vztáhnout jeho použití k odborné debatě.

Přesvědčivost argumentace umenšuje rovněž pasáž, která se zabývá „inspirací k přechodu na rostlinnou stravu“. Autorka uvádí: „V otázce zahrnující inspiraci k přechodu na rostlinnou stravu respondenti uváděli nejvíce na známkovací škále, že si byli inspirací sami, inspirovali se svými vlastními myšlenkami – 84,5 %. Druhým nejvýznamnějším faktorem byl internet, různé sociální sítě a dokumenty či knihy – 78,4 %. Třetí příčku obsadila inspirace k přechodu na veganství na základě návštěvy různých záchranných azylů či jatek nebo přímý kontakt se zvířetem – 47,4 %“ (s. 24). Co znamená, že si „byli inspirací sami, inspirovali se svými vlastními myšlenkami“? Vznikly tyto myšlenky v sociálním vakuu, bez vlivu knih, zkušeností či přátel? Dospěli tito respondenti ke svému životnímu stylu, aniž by o veganství kdykoli předtím slyšeli nebo četli? Taková formulace je nesrozumitelná a předpokládá možnost, která je ze sociologické perspektivy prakticky nemožná (tedy vytvoření myšlenky prakticky z ničeho).

Autorka ovšem svá zjištění prezentuje povětšinou přehledně a srozumitelně. Na některých místech chybí čárky za vedlejšími větami, což mírně zhoršuje orientaci v delších souvětích. Občasně se vyskytuje chaotická formulace věty, která znemožňuje správné pochopení zamýšleného sdělení, např. na s. 39: „Nejčastěji respondenti uvedli, že veganství ovlivnilo vztahy pozitivně, ovšem těch,

kterým vztahy ovlivnilo negativně rozdíl mezi odpověďmi nebyl příliš zřejmý.“ Jednotlivé kapitoly a podkapitoly nejsou očíslovány, což znesnadňuje orientaci ve struktuře práce (např. zda je daná pasáž podřazená pasáži předchozí, nebo zda se jedná o samostatný oddíl). V seznamu použité literatury není důsledně sjednoceno formální označování bibliografických údajů (zda je název odborného časopisu vyznačen kurzívou, zda jsou v kurzívě vyznačeny názvy monografií apod.).

K debatě v rámci obhajoby navrhuji tyto otázky:

- 1) Jaký koncept by bylo možné použít – namísto termínu „nepříjemné situace“ –, aby bylo možné prozkoumat komplexněji dynamiku sociálních interakcí veganů?
- 2) Jaké kvalitativní metody by bylo možné využít k rozšíření výzkumu dané bakalářské práce?

Celkové hodnocení práce: C

Datum: 26. 5. 2021

Podpis: